नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
राष्ट्रिय एड्स तथा यौनरोग नियन्त्रण केन्द्र
टेकु, काठमाडौं

३३ औं विश्व एड्स दिवस २०७७ (डिसेम्बर १, २०२०)

प्रेस विज्ञप्ति

काठमाडौं, २०७७ मंसिर १५ गते: विश्वव्यापी महामारीको रुप लिएको एचआईभी तथा एड्स विगत तीन दशकदेखि निरन्तर जनस्वास्थ्य, सामाजिक तथा आर्थिक लगायतका क्षेत्रहरुको निम्ति चुनौतीको रुपमा रहेको छ । सन् २०१९ को अन्त्य सम्म संसारभर ३ करोड ८० लाख व्यक्तिहरूमा एचआईभी संक्रमण भएको अनुमान गरिएको छ भने **नेपालमा २९ हजार ५०३ जनामा एचआईभी संक्रमण भएको अनुमान छ ।** ती मध्ये पुरुषको संख्या १७ हजार ५८७ र महिलाको संख्या ११ हजार ९१६ रहेको छ । **नेपालका वयस्क (१५-४९ वर्षको उमेर समुह) जनसंख्यामा एचआईभीको व्याप्तता दर ०.१३ प्रतिशत रहेको छ ।** नेपालमा करिब **८० प्रतिशत एचआईभी संक्रमण** असुरक्षित यौन सम्पर्कको माध्यमबाट सरेको पाइएको छ । नेपालको वर्तमान एचआईभीको अवस्थालाई केन्द्रीकृत महामारी (Concentrated epidemic) को रुपमा परिभाषित गरिएको छ । यसको अर्थ, **एक वा सो भन्दा बढी एचआईभी सर्नसक्ने जोखिममा रहेका समूहमा** एचआईभी संक्रमण दर ५ प्रतिशत भन्दा बढी तर सामान्य जनसंख्यामा एचआईभी संक्रमण दर १ प्रतिशत भन्दा कम हुनु हो । नेपालमा एचआईभी संक्रमणको उच्च जोखिममा रहेका समुहहरु जस्तै: सुईद्वारा लागू पदार्थ प्रयोग गर्नेहरु, यौनकर्मी, पुरुष समलिगीं तथा तेस्रोलिगीहरु, रोजगारीका लागि विदेशिनेहरु र जेलका कैदीहरु हुन् । **सुईद्वारा लागू पदार्थ प्रयोग गर्नेहरु र पुरुष समलिंगी यौनकर्मीहरुमा एचआईभी संक्रमणको दर अरु जोखिममा रहेका समूह भन्दा उच्च छ ।**

सन् २०१० देखि सन् २०१९ सम्ममा विश्वब्यापी २३ प्रतिशतले नयाँ संक्रमण घटेको छ र त्यसै गरी बच्चाहरुमा ५२ प्रतिशतले नयाँ संक्रमण कम भएको छ । सन् २०१० देखि २०१९ सम्ममा एड्सको कारणले हुने मृत्यु ३९ प्रतिशतले घटेको छ । सन् २०१९ सम्ममा कुल एचआईभी संक्रमित मध्ये ६७ प्रतिशत (२ करोड ५४ लाख) मात्र एआरभी उपचारमा छन् । सन् २०२० जुलाई (वि.स.२०७७ असार मसान्त) सम्ममा नेपालको कुल एचआईभी संक्रमित मध्ये १९ हजार ४१० जना (६६ प्रतिशत) मात्र एआरभी उपचारमा छन् । यसै गरी सन् २०१० को तुलनामा सन् २०१९ सम्ममा नेपालमा नयाँ संक्रमण ६४ प्रतिशतले घटेको छ र बच्चाहरुमा ८५ प्रतिशतले नयाँ संक्रमणमा कमी आएको छ । यसैगरी एड्सको कारणले मृत्यू हुने संख्या ८५ प्रतिशतले (२०१०-२०१९) घटेको छ । सन् २०३० सम्ममा एड्सको महामारीलाई अन्त्य गर्ने लक्ष्यका साथ एचआईभी तथा एड्स सम्बन्धि कार्यक्रमहरु संचालन भइरहेका छन् । **नेपालमा एचआईभी तथा एड्स सम्बन्धि कियाकलापहरु राष्ट्रिय एचआईभी रणनीतिक योजना २०१६-२०२१ ले निर्देश गरे अनुरुप संचालित छन् ।**

समानता तथा भेदभाव रहित सेवाको निर्देशक सिद्धान्तलाई आधार मानि सम्पूर्ण एचआईभी संक्रमितहरुलाई निशुल्क औषधि वितरण कार्य नेपालमा ८० वटा ए.आर.टी. केन्द्रहरु र २० वटा ए.आर.भी. औषधि वितरण केन्द्रहरुबाट भइरहेको छ । साथै यस केन्द्रद्वारा निशुल्क रुपमा एचआईभी संक्रमितहरुलाई दिएइने एआरटि उपचारलाई अझै गुणस्तरीय, प्रभाबकारी र एचआईभी संक्रमण घटाउन, पुरानो Regimen TLE (Tenofovir, Lamivudine/Efavirenz) लाई परिवर्तन गरी वि.स. २०७७ साल जेठ महिनाबाट नेपालमा एआरटिको नयाँ Regimen TLD (Tenofovir, Lamivudine and Dolutegravir) को शुरुवात गरिएको छ । यस कार्यमा सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुमा राष्ट्रिय एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण केन्द्र हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछ ।

सामाजिक, मनोवैज्ञानिक एवं आर्थिक पक्षलाई ध्यानमा राखी एचआईभी संक्रमित व्यक्तिहरुलाई समुदाय तथा घरमा आधारित सेवा सुबिधा प्रदान गरिदै आइरहेको छ । देश भरि १८५ एचआईभी परामर्श तथा परिक्षण केन्द्रहरुबाट निशुल्क रुपमा एचआईभी परामर्श तथा परिक्षण कार्य भइरहेको छ । उच्च जोखिममा रहेका समुहहरु (यौनकर्मी, तेस्रो लिंगी ,सुईद्वारा लागू पदार्थ लिने व्यक्तिहरु, कैदी बन्दीहरु, आप्रवासी) लाई सम्बन्धित समुहको नेतृत्वमा समुदायमा आधारित एचआईभी परिक्षण कार्य (Community Led Testing) भइरहेको छ । एचआईभी संक्रमित आमाबाट जन्मिने बच्चामा संक्रमण सर्न नदिनको लागि गर्भावस्थामा आमाको एचआईभीको अवस्था समयमा नै पहिचान गर्ने र उपचार गर्नको लागि देश भरिका प्रसुती केन्द्रहरुमा यो सेवा निशुल्क रुपमा उपलब्ध भइरहेको छ । एचआईभी संक्रमित १८ बर्ष मुनिका बालबालिकाहरुलाई तिनीहरुको पोषण र शिक्षाको लागि प्रति व्यक्ति मासिक रु १००० प्रदान गरिदै आइरहेको छ । एचआईभी संक्रमित र तिनीहरुका परिवारका लागि निशुल्क स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम लागू गरिएको छ । एचआईभी संक्रमित बालबालिकाहरुको लागि पौष्टिक आहार वितरण गर्ने कार्य भइरहेको छ । कैदि बंदिहरुलाई टी.बी. तथा एचआईभीको सेवामा पहुँच बढाउने र त्यस सम्बन्धमा हुने भेदभाव र लान्छना न्यूनीकरण गराउने कार्यक्रम संचालन भइरहेको छ । रोजगारका लागि बिदेश जाने व्यक्तिहरु र उनीहरुका परिवारका लागि टी.बी. तथा एचआईभीको सेवामा पहुँच बढाउने कार्यक्रम संचालन भइरहेको छ ।

विश्व एड्स दिवस २०२०

एचआईभीबाट प्रभावित मानिसहरुलाई नैतिक समर्थन देखाउन र एड्सबाट ज्यान गुमाएकाहरुलाई सम्झनको लागि विश्वभरका व्यक्तिहरु एकजुट भै वृहत्त रूपमा जनचेतना जगाउने अभिप्रायले सन् १९८८ देखि हरेक वर्ष डिसेम्बर १ तारिखका दिन विश्व एड्स दिवस मनाउने गरिन्छ । सन् २०२० मा विश्वको ध्यान विश्वब्यापी महामारीको रुपमा रहेको कोभिड-१९ को असर र यसलाई कसरी न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ भन्नेमा केन्द्रित छ । मानव स्वास्थ्यलाई असमानता, मानव अधिकार, लैंगिक समानता, सामाजिक सुरक्षा र आर्थिक बृद्धि जस्ता महत्वपूर्ण

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
राष्ट्रिय एड्स तथा यौनरोग नियन्त्रण केन्द्र,
टेकु, काठमाडौं

मुद्दाहरूसँग जोडिएको छ । यी समसामयिक कुरालाई ध्यानमा राख्दै यस बर्ष विश्व एड्स दिवसको नारा **"एचआईभी नियन्त्रण तथा रोकथामको लागि विश्वव्यापी ऐक्यवद्धता तथा साझा जिम्मेवारी"** (Global Solidarity, Shared Responsibility) राखिएको छ ।

कोभिड-१९ महामारीले एचआईभी संक्रमित र एचआईभी सर्न सक्ने जोखिममा रहेका समूहहरुलाई स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा अझ् अप्ठ्यारा र चुनौती सिर्जना गरेको छ । यस्ता चुनौतीहरुलाई अवसरको रुपमा लिएर एचआईभी सम्बन्धि कार्यक्रमलाई सुव्यवस्थित ढंगले कार्यन्वयन गर्नको लागि अभिप्रेरित पनि गरेको छ त्यसैले सरकार, विभिन्न दाताहरू, नागरिक समाज सबैले एचआईभी कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी बनाउन आ-आफ्नो ठाउँबाट थप योगदान एवं प्रतिबद्धता जाहेर गर्नु पर्ने देखिएको छ ।

यस वर्षको नारा **"एचआईभी नियन्त्रण तथा रोकथामको लागि विश्वव्यापी ऐक्यवद्धता तथा साझा जिम्मेवारी"** ले हामीलाई अन्य स्वास्थ्य समस्याहरुसंगै एचआईभीलाई पनि नया ढंगबाट हेर्नु पर्छ भन्ने आवश्यकता महशुस गराएको छ। यसले विश्वलाई यी कुराहरुको सुनिश्चितता गर्नुपर्ने विषयमा जोड दिन्छ।

क. स्वास्थ्य सेवामा बजेट बिनियोजन थप गर्नुपर्ने: सम्पूर्ण देशका सरकारहरु एकजुट भई स्वास्थ्य सेवा तथा एचआईभी रोकथाम कार्यक्रमको लागि यथेष्ठ बजेटको सुनिस्चितता गर्नुपर्छ।

ख. स्वास्थ्य सेवा थप सुदृढ गर्नुपर्ने : विगत केही दशकहरूमा भएको एचआईभी कार्यक्रममा गरिएको लगानीले स्वास्थ्य प्रणालीलाई सुदृढ पार्न मद्दत पुऱ्याएको छ र फलस्वरूप कोभिड-१९ व्यवस्थापनमा पनि सहयोग भएको पाईएको छ। तर स्वास्थ्य प्रणालीलाई थप सुदृढीकरण गर्न र स्वास्थ्यकर्मीहरुलाई थप सुरक्षा दिन अझ बढी कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

ग.स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच सुनिस्चित हुनुपर्ने: मान्छेको जीवन बचाउने महत्वपूर्ण औषधी, भ्याक्सिन एवं अन्य निदानात्मक कार्यलाई सार्वजनिक सम्पत्तिको रूपमा लिनु पर्दछ । कुनै पनि व्यक्ति, समुदाय स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा पछाडि नहोस् भनेर विश्वव्यापी ऐक्यबद्धता र साझा जिम्मेवारी हुनु पर्दछ।

घ. मानव अधिकारको सम्मान हुनुपर्ने : मानव अधिकारको दृष्टिकोणले कार्यक्रमहरु गर्दा स्वास्थ्यमा दिगो नतिजा ल्याउन सकिन्छ। कोभिड-१९ ले कसरी जोखिम समुहहरु अझै पनि विश्वका विभिन्न कुनाहरूमा पछाडी छोडिएका रहेछन् भन्ने कुरा उजागर गरेको छ।

ङ. महिला, किशोरीहरु र लैंगिक समानता हरेक सेवाको केन्द्र बिन्दुमा हुनु पर्ने : कोभिड-१९ ले महिलाहरुको जीविकोपार्जनमा ठुलो असर परेको छ , जसलाई बन्दाबन्दीको अवस्थाले अझै ठुलो प्रभाब पारेको पाइएको छ फलस्वरूप घरेलु हिंसा बढेको छ। विश्वले अहिले सम्म लैंगिक समानतामा हासिल गरेको सफलतालाई अलिकति पनि गुमाउन नदिनको लागि महिला र किशोरीहरुलाई उनीहरुको जीवनलाई प्रभाव पार्ने निर्णय प्रक्रियामा प्रत्यक्ष संलग्न गर्नुपर्छ।

अन्त्यमा

विश्वमा एचआईभी पत्ता लागेको ३९ वर्ष पुगिसकेको छ भने विश्व एड्स दिवस मनाउन थालेको ३२ वर्ष भइसकेको छ। नेपाल लगायत विश्वब्यापीरूपमा नै एचआईभीको नयाँ संक्रमण घट्दै गइरहेको छ भने हेरचाह र सहयोग लगायत एआरभी औषधि उपचारमा समेत पहुँच बढ्दै गएर एड्सको कारणबाट हुने मृत्युमा पनि कमी आएको छ। अहिले कोभिड-१९ ले गर्दा भएको बन्दाबन्दीको विषम परिस्थितिमा पनि सेवाग्राहीहरुलाई अटुट रुपमा एआरटि नियमित रुपमा घर-घरमै पुर्याउन सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण संघ संस्थाहरू र सेवामा खटिनुभएका व्यक्तिहरूको योगदान उल्लेखनीय र अतुलनीय रहेको छ । एड्सको महामारीलाई अन्त्य गर्नका लागि हामी सबैको प्रतिबद्धता, प्रयास र लगानीलाई अझ रणनीतिक, सशक्त, सुदृढ र तीब्र बनाउन जरूरी छ र यसका लागि राष्ट्रिय एड्स तथा यौनरोग नियन्त्रण केन्द्र हार्दिक आह्वान गर्दछ।

हाल सम्मको एचआईभी कार्यक्रमको उपलब्धिको लागि निम्न वेवलिंकमा हेर्नुहोला : https://www.ncasc.gov.np/WAD2020/

एचआईभी सम्बन्धी थप जानकारीको लागि सम्पर्क राख्नुहोस् :
राष्ट्रिय एड्स तथा यौन रोग नियन्त्रण केन्द्र, टेकु www.ncasc.gov.np

डा. सुधा देवकोटा
निर्देशक